ธรรมาภิบาลสู่การบริหารที่เป็นธรรมของผู้นำทางการเมืองในสังคมไทยยุควิถีใหม่
GOOD GOVERNANCE TOWARDS FAIR MANAGEMENT OF POLITICAL LEADERS IN THAI SOCIETY IN THE NEW NORMAL.

[1]อุทัย ภูคดหิน, [2]เวชสุวรรณ อาจวิชัย และ [3]สุทัศน์ ประทุมแก้ว

[1]Uthai Phookodhin, [2]Wedsuwan Ardwichai and [3]Suthat Pratoomkaew

[1,2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

[3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

[1,2]Mahamakutrajavidyalayai University, Thailand.

[3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]uthai.udon1424@gmail.com, [2]suthatpar.b@gmail.com

Received: October 2, 2023; **Revised**: November 21, 2023; **Accepted**: December 31,2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา ธรรมาภิบาลสู่การบริหารที่เป็นธรรมของผู้นำทางการเมืองในสังคมไทยยุควิถีใหม่ พบว่า การบริหารจัดการทางการเมืองที่มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศไทยอย่างมาก เช่น ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางการเมือง และการเป็นอยู่ของประชาชน บริบททางการเมืองกลายเป็นรัฐประหารที่ยังวนเวียนอยู่ในสังคมไทย เนื่องจากสาเหตุความขัดแย้งมาจากการแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ระหว่าง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายราชการกับฝ่ายนักการเมือง ผู้ที่แย่งอำนาจมาครอบครองได้จะใช้อำนาจเพื่อจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรให้แก่ตนและพวกพ้อง ดำรงอุดมการณ์ที่ผิดหลักการบริหารประเทศ จึงทำให้การบริหารจัดการทางการเมืองขาดเสถียรภาพทางการปกครอง เนื่องจากการขาดหลักการบริหารจัดการที่ดี คือ (1) หลักการมีส่วน

---

[1]อาจารย์, สาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

[2]อาจารย์ ดร.,หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ ผู้บริหารต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ (2) หลักความเสมอภาค ผู้บริหารต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยก (3) หลักเปิดเผย/โปร่งใส ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา (4) หลักประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดเกิดผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและยังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม (5) หลักภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ ผู้บริหารสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย (6) หลักการตอบสนอง ผู้บริหารสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด (7) หลักประสิทธิผล ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการบริหารเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (8) หลักนิติธรรม ผู้บริหารต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม (9) หลักการกระจายอำนาจ ผู้บริหารควรมีการมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม และ (10) หลักคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรมและตรงตามความคาดหวังของสังคม

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; การบริหาร; ผู้นำทางการเมือง; สังคมไทย; ยุควิถีใหม่

Abstract

This academic article focuses on the Good Governance Towards fair Management of Political Leaders in Thai Society in the New Normal found that; Political management that had a coup d'état on May 22, 2014 to the present greatly affected the administration of Thailand, for example, causing economic impacts. political impact and the well-being of the people. The political context has become a coup d'état still circulating in Thai society, because the cause of the conflict comes from the struggle for power and interests between the two parties, namely; the government and the politicians are; those who can take the power to use the power to allocate their interests and resources, and those who sued maintain ideology that violates the principles of national governance, as a result, political management lacks administrative stability, This is the lack of good management principles the lack of good governance, such as (1) Principles of participation/trying to seek consensus. Executives must listen to the opinions of the people. There is also an opportunity for the public to participate in

awareness of (2) the principle of equality. Executives must provide equal service. No discrimination (3) Principle of openness/transparency Executives must perform their duties with honesty and straightforwardness. (4) Efficiency principles Executives must use resources economically to produce products that are worth the investment and also provide maximum benefit to the public. (5) Principles of responsibility/auditability. Executives can answer questions and provide clarification when in doubt. (6) Response principles Executives can provide quality service. Able to complete the work within the specified time period (7) Effectiveness principles Executives must have a broad vision in management to meet the needs of personnel and all stakeholders. (8) Rule of law. Executives must strictly use the power of laws, rules, and regulations in carrying out their work. With fairness (9) Principles of decentralization Executives should appropriately delegate authority and distribute responsibility for decision-making and operations to employees at various levels, and (10) principles of morality and ethics. Executives must have a sense of responsibility in performing their duties with ethics, morality and meeting the expectations of society.

Keywords: Good Governance;Administration; Political leaders;Thai society; New Normal era

บทนำ

หลักธรรมาภิบาลเริ่มเข้ามาเป็นประเด็นทางการเมืองในสังคมไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ.2540 ในช่วงที่ประเทศไทยอยู่ระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยมีการวางระบบบริหารบ้านเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น ต่อมาได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐ ดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก ต่อมามีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วยหลักธรรมาภิบาล 10 หลัก และต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้จัดกลุ่มหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีใหม่ 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ซึ่งคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 ได้มีมติเห็นชอบ ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และการตอบสนอง 2) ค่านิยมประชาธิปไตย ได้แก่ ภาระรับผิดชอบ เปิดเผย/โปร่งใส หลักนิติธรรม และความเสมอภาค 3) ประชารัฐ ได้แก่ การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ และการ

กระจายอำนาจ4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร ได้แก่ คุณธรรม/จริยธรรมผู้บริหารทุกคนต้องเป็นผู้มีความรู้หรือมีศาสตร์ทางการบริหาร และมีความสามารถในการที่จะประยุกต์ศาสตร์เหล่านั้นไปปฏิบัติได้อย่างมีศิลป์

การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ องค์กรนั้นต้องมีกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมองค์การสู่วัฒนธรรมธรรมาภิบาล 3 ขั้นตอน คือ สร้างวัฒนธรรมองค์การ พัฒนาวัฒนธรรมองค์การ และธำรงรักษาวัฒนธรรมองค์การ ทั้งนี้ต้องมีการพัฒนาผู้เกี่ยวข้องในองค์กรให้มีความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานตามขอบข่ายของงานบริหาร และการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาล (ธวัชชัย โพธิ์ศรี, 2563, หน้า 67)

การปกครองทางการเมืองผ่านวิธีการรัฐประหารในสังคมไทย

การบริหารจัดการทางการเมืองที่มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศไทยอย่างมาก เช่น ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางการเมือง และการเป็นอยู่ของประชาชน สังคมไทยได้พบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมไทยมีการเจริญเติบโตขึ้นในแง่ของการมีรายได้น้อยลง มีการพัฒนาประเทศที่ล้าหลัง ผู้นำประเทศขาดภาวะความเป็นผู้นำ จึงก่อให้เกิดการแตกสลายของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท การแตกสลายนี้ทำให้ชุมชนที่อยู่ระดับล่างของประเทศอ่อนแอขาดแรงยึดเหนี่ยวเผชิญปัญหาและตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างไม่เท่าเทียมกัน ในระยะที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ แนวทางการรื้อฟื้นและสร้างวัฒนธรรมชุมชนขึ้นมาใหม่ได้เป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างพลังบวกให้กับชุมชนที่ผิด มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงลบ เมื่อเป็นเช่นนี้ การบริหารองค์กรใดก็ตาม หากปราศจากการบริหารจัดการที่ดีตามแนวทางพระพุทธศาสนาแล้ว การบริหารนั้นถือว่าล้มเลว

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม โดยลักษณะพื้นฐานของคนไทยแล้วมักจะใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขต ซึ่งเมื่ออิสระเสรีภาพทางการเมืองของไทยเกิดขึ้นอย่างเต็มที่แล้ว คนไทยยังถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ตนเอง จึงเกิดการยอมรับอำนาจ เมื่อลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นในระบบการเมืองก็จะทำให้ตกเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำที่แย่งชิงอำนาจกันโดยใช้ชนชั้นล่างเป็นเครื่องมือ ผ่านทางระบบอุปถัมภ์ ท้ายที่สุดก็นำไปสู่ความยุ่งเหยิงทางการเมือง ความเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่แฝงอยู่ในตัวของคนไทยด้วยต้องการให้เหตุการณ์ทางการเมืองไทยกลับเข้าสู่ความสงบ คนไทยจะเรียกร้องให้กลุ่มคนที่มี

อำนาจทางการเมืองออกมาแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะโดยวิธีการใดก็ตาม คนไทยสามารถยอมรับได้แม้จะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพลง “การปฏิวัติรัฐประหาร” คำนี้เป็นคำที่ติดปากและคนส่วนใหญ่คุ้นชินกับสังคมการเมืองไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มิได้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (การเลือกตั้ง) (ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ, 2560, หน้า 308) หลังจากการเกิดรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 มีปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ เกิดการเปรียบเทียบของนักรัฐศาสตร์ในมิติของระบอบการเมือง เช่น ระบอบประยุทธ์กับระบอบทักษิณ การเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองดังกล่าวมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองไทย เพราะเป็นการชี้นำประชาชนให้เกิดการประเมินค่าถึงสิ่งที่ดีกว่า และเกิดความรู้สึกอยากจะนำสิ่งที่ดีกว่ามาปรับใช้ในประเทศไทย (วรรณลดา กันต์โฉม และชัชพันธุ์ ยิ้มอ่อน, 2565, หน้า 406)

การรัฐประหารที่มีผลต่อการปกครองทางการเมืองในภาวะที่การเมืองเกิดความไม่สงบหรือในช่วงที่เกิดวิกฤตทางการเมืองน่าจะเกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้ 1) สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศเกิดความไม่สงบ มีความขัดแย้งทางการเมือง เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน มีปัญหาทางเศรษฐกิจ การทุจริต คอรัปชั่น และปัญหาสังคมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง 2) เกิดการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อกดดันการแก้ปัญหาของรัฐบาลจนกลายเป็นสถานการณ์ความรุ่นแรง 3) ความไม่มีเสถียรภาพของสถาบันการเมือง เช่น เกิดความอ่อนแอของสถาบันทางการเมืองของรัฐบาล พรรคการเมือง นักการเมืองขาดเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ประชาชนได้รับผลเสีย เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบมากก็อาจจะเรียกร้อง ต่อต้านหรือกดดันรัฐบาลด้วยวิธีการต่าง ๆ ก่อให้เกิดการทำสงครามแย่งชิง ปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงการเริ่มทำสงครามทางการเมือง ก็คือ ระบบเศรษฐกิจ เพราะต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก อาจจะได้รับการต่อต้านจากทุนนิยมโลกได้ เช่น การกีดกันการค้า เป็นต้น (พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), สุทัศน์ ประทุมแก้ว และณัฏฐนาถ ศรีเลิศ, 2566, หน้า 1236-1237)

กล่าวได้ว่า การปกครองทางการเมืองผ่านวิธีการรัฐประหารของประเทศไทย หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ทำให้ได้ข้อสรุปในเรื่องนี้ว่า ความคิดทางการเมืองในประเทศไทยหลังรัฐประหาร จำแนกได้ 4 ลักษณะ (1) การยึดติดในอุดมการณ์ประชาธิปไตย (2) การแสวงหาความชอบธรรมและแรงสนับสนุน (3) การหาหลักฐานโต้แย้งเพื่อเอาชนะ และ (4) การคิดทบทวนคำตอบ หรือสมมติฐานด้วยการทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งและความยืดหยุ่นในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เหมาะสมกับสภาพบริบทและการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตได้ โดยการนำเอาหลักการบริหารจัดการประเทศที่ดีของรัฐบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศให้เกิดความมั่นคง ประชาชนเป็นสุข

หลักการบริหารจัดการประเทศที่ดีในมุมมองของรัฐบาล

การบริหารเป็นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่นในชุดรูปแบบของกระบวนการเบื้องต้นประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ หรือการอำนวยการ และการควบคุมที่จะขับเคลื่อนให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยการบริหารนั้นเป็นได้ทั้งศาสตร์ คือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ และเป็นศิลป์ คือ นำหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่มีอยู่รวมทั้งศาสตร์ด้านอื่น ๆ ไปประยุกต์หรือบูรณาการใช้โดยต้องมีความเหมาะสมแก่บริบทขององค์กรนั้น ๆ (พระครูพิฑูรนคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินฺโท) และพระมหาสุเมฆ สมาหิโต, 2564, หน้า 237) ผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเป็นที่ยอมรับของสังคมดังนั้น การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารนั้นจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการ มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ (พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปณฺโณ), 2561,หน้า 51)

หลักธรรมาภิบาล คือ หลักในการบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 หลัก ได้แก่ (1) หลักประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักภาระรับผิดชอบ (5) หลักความโปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ (10) หลักการมุ่งฉันทามติ อันเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อผลประโยชน์ให้กับคนทุกระดับทั้งในภาครัฐและเอกชน ในเรื่องการเปิดเผย ตรวจสอบได้ และรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจ พุทธธรรมาภิบาลจะทำให้สังคมมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านคุณค่าและจิตสำนึกทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และทางเศรษฐกิจ มีสมรรถนะ มีความโปร่งใส อยู่ร่วมกันด้วยความสุขและความเอื้ออาทรต่อกัน (พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), สุทัศน์ ประทุมแก้วและณัฏฐนาถ ศรีเลิศ, 2566, หน้า 1239)

กล่าวได้ว่า หลักธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการและเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักพุทธธรรมาภิบาลเป็นระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี คือ การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรในองค์กร มีการประสานระหว่างบุคลากรและผู้บังคับบัญชา มีการเปิดเผยการดำเนินงานด้านการบริหารแบบเบ็ดเสร็จด้วยหลักธรรมาภิบาล คือ การนำหลักธรรมมาบูรณาการโดยการประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศ องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

หลักธรรมาภิบาลกับการบูรณาการทางการเมือง

ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้ทบทวนและวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อจะให้หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมีความง่ายต่อความเข้าใจ สะดวกต่อการจดจำ และนำไปปฏิบัติรวม ทั้งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555, หน้า 18) หลักธรรมาภิบาล ถือเป็นมิติใหม่ของการบริหารงานภาครัฐ ความคิด Governance หรือ ธรรมรัฐ จึงเป็นการมอบอำนาจการเมืองการปกครองแบบใหม่ที่แข็งที่อตายตัว แต่ให้ปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาชนและให้มีลักษณะแยกย่อยมากขึ้น โดยกระบวนความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป (พระมหาประกอบ โชติปุญโญ (จุ้ยเย็น), 2561 : 12)

การนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการเป็นกรอบในการบริหาร เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพและเพื่อให้การบริหารองค์กรของผู้บริหารบรรลุตามเป้าหมาย ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของการบริหาร โดยการนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จและเป็นการบริหารองค์กรที่ดี ประกอบด้วย 1. หลักประสิทธิภาพ 2. หลักประสิทธิผล 3. หลักการตอบสนอง 4. หลักภาระรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ 5. หลักความเปิดเผยและโปร่งใส 6. หลักนิติธรรม 7. หลักความเสมอภาค 8. หลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ 9. หลักการกระจายอำนาจ และ 10. หลักคุณธรรมและจริยธรรม โดยการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่และเต็มใจ ซึ่งจะทำให้ผู้บริหาร บริหารงานได้บรรลุเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเอง สังคม องค์กร และประเทศชาติ (สุทัศน์ ประทุมแก้ว, ธนู ศรีทอง และภัฏชวัชร์ สุขเสน, 2567, หน้า 1545)

กล่าวได้ว่า หลักธรรมาภิบาล ก็คือ หลักของการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการให้ถูกต้องตามทำนอง คลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึง การบริหารการจัดการที่ดี สามารถนำมาใช้ได้ทั้งองค์กรของรัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารนี้มีความหมายรวมถึงศีลธรรม จริยธรรม และความถูกต้องตามทำนองครองธรรม ที่บุคคลควรนำไปปฏิบัติ ธรรมาภิบาลมีพื้นฐานการดำเนินการอยู่บนกรอบของกฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติ มีการให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีกฎหมายที่เข้มแข็งมีการระบุการลงโทษที่ชัดเจนและมีผลบังคับใช้ได้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาระบบการปกครองเพื่อป้องกันการลงโทษที่ชัดเจนและมีผลบังคับใช้ได้

การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลยุควิถีใหม่

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่วิถีชีวิตใหม่หรือที่สังคมเรียกกันว่า ยุค New Normal ตั้งแต่เกิดโรคอุบัติใหม่ คือ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ทำให้องค์กรใช้ชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งเคยทำงานสำนักงานเปลี่ยนมาทำงานที่บ้านหรือ work from home ในสถานการณ์ปัจจุบันของข่าวสารบ้านเมือง สภาพเศรษฐกิจเกิดสภาวะชะลอตัวไม่ว่าจะภาครัฐและเอกชน สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคที่ทุกองค์กรต้องเผชิญในครั้งนี้จะต้องใช้หลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เพื่อให้องค์กรเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์นี้ ได้แก่ จะต้องนึกถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีอุดมการณ์ มีสติปัญญา เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ มีความรับผิดชอบ และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงพึงมีเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ (ศิริกัลยา มานาดี, 2564, หน้า 14)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องเป็นมีทักษะเป็นแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีผลกระทบต่อโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง เพื่อการพัฒนาองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้สังเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ

1) อิทธิพลทางอุดมการณ์ หมายถึง ผู้นำประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ให้เกียรติและเป็นผู้นำผู้ตามด้วยความมั่นใจ ผู้นำต้องมีคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อประโยชน์ที่ดีขององค์กร

2) การสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง การจูงใจให้ผู้ติดตามได้รับแรงบันดาลใจให้ความหมายและความท้าทายในการทำงาน ทำให้ผู้ลงทะเบียนมีความตื่นเต้น กระตือรือร้น และสร้างทัศนคติที่ดีและมีความคิดเชิงบวก

3) การกระตุ้นทางสติปัญญา หมายถึง การที่ผู้นำส่งเสริมให้พนักงานตระหนักถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และค้นหาแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาขององค์กร ในมุมมองที่กว้างขึ้น

4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง ผู้นำให้ความเอาใจใส่และเอาใจใส่ต่อผู้ติดตามของตนเป็นการส่วนตัว ทำให้ผู้ติดตามของตนรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ สามารถใช้หลักธรรมาภิบาลที่ดีโดยเคารพหลักนิติธรรมและความโปร่งใส และเหนือสิ่งอื่นใดต้องเคารพหลักการแห่งความโปร่งใส เพื่อปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้สามารถตรวจสอบได้ (ศิริกัลยา มานาดี, 2564, หน้า 21)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารองค์กรเป็นความสามารถที่ผู้บริหารต้องมีทักษะตลอดถึงภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการองค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น โดยวิถีชีวิตใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการองค์กรของผู้บริหารให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและภาวะวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงต้องอาศัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความสำคัญรายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา และการบริหารจัดการเทคโนโลยี (พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์), 2565, หน้า 37) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอนการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติและสมมุติฐานของสมาชิกในองค์การ และสร้างความผูกพันในการเปลี่ยนแปลง วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ขององค์การ แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของผู้นำการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้มุ่งเน้นไปที่การใช้ความสามารถในการเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติของผู้ตาม เพื่อให้ทำงานได้บรรลุเหนือกว่าเป้าหมายที่ต้องการ โดยผู้นำจะถ่ายทอดความคิด ประสบการณ์ และกระตุ้นทางด้านความคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้ตามอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลซึ่งให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความเสมอภาค หลักความรับผิดชอบ หลักความประหยัด หลักการกระจายอำนาจ หลักการมุ่งเน้นฉันทามติ หลักการตอบสนอง ตามหลักธรรมาภิบาลตามของ พ.ร.บ.ระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5 พ.ศ.2545) ตามที่กล่าวแล้วนั้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารการในยุคชีวิตวิถีใหม่ ทั้ง 4 ด้าน คือ1) การพยากรณ์ การวางแผน และการจัดการตามนโยบาย 2) การตัดสินใจลงทุนและจัดหาแหล่งเงินทุน 3) การประสานงานและการควบคุม และ 4) การบริหารความเสี่ยง (พฐูวิไล เจษฎาดิลก และคณะ, 2566, หน้า 196) จะเห็นได้ว่า ทุกประเทศมีการกำหนดวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายในอนาคตของประเทศ ซึ่งเป็นความปรารถนาสูงสุดร่วมกันของประชาชนของตน โดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นแนวทางในการเตรียม พัฒนา และใช้ทรัพยากร รวมทั้งพลังอำนาจทั้งปวงของชาติ เพื่อนำประเทศไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ในกรณีของประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 65 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติในส่วนของเป้าหมายอนาคต ประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์ 20 ปี ไว้ชัดเจน นั่นคือ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (พหล สง่าเนตร, 2563, หน้า 3)

การบริหารกิจการโดยตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม ความมีคุณธรรม หลักความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ในการบริหารองค์กรโดยวิธีบริหารที่มีพลัง ขับเคลื่อนที่ถูกต้องเป็นธรรม ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหาพัฒนาไป พร้อมๆ กัน (พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปณฺโญ), 2561, หน้า 53) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการนั้นจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มี

ประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการ มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ (พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปญฺโญ), 2561, หน้า 51) แนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการปฏิบัติงานที่ดีและเหมาะสมตาม หลักธรรมาภิบาลของบุคลากร ประกอบด้วย

1) ควรมีการจัดกิจกรรม จัดอบรม จัดสัมมนา การพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลให้ครอบคลุม

2) ควรมีการกำหนดโครงสร้างตาม TOR (Terms of Reference : TOR) โดยแบ่งขอบเขตงานตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนไว้เป็นอย่างดี

3) ในการปฏิบัติงานที่ต้องระดมสมอง ควรเน้นหลักการมีส่วนร่วมโดยให้อิสระแกบุคลากรทุกคน มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างไม่ปิดกั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการทางการคิด วิเคราะห์หาสาเหตุ ตลอดจนเกิดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

4) ควรมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งเสริมให้ความรู้กับบุคลากรในด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความเข้าใจในเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อต่อยอด เพิ่มพูนศักยภาพของตนเอง ตลอดจนนำมาปรับใช้ในการทำงาน

5) ควรมีการติดตามผล ประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่มีคุณภาพ คุ้มค่า มีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับเป้าหมาย งบประมาณ และระยะเวลาที่ใช้ไปที่องค์กรวางไว้ (นพวรรณ นารีรักษ์, 2565, หน้า 16-17)

ธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐ และภาคเอกชน ได้ให้ความสำคัญและนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลด การควบคุม การกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส มีกฎ กติกา มารยาทในการบริหารงานก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ (กรมชลประทาน, 2556, หน้า 1)

กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลจากหลาย ๆ องค์ประกอบ ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า หลักการที่สำคัญของธรรมภิบาล คือ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมให้มีการดำเนินงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงทำให้หลักธรรมาภิบาลแต่ละที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็ยังคงหลักการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล คือ การมีส่วนร่วม

ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ หลักนิติธรรม เพราะทุกองค์การ มีแนวคิดหลักประชาธิปไตยอยู่เบื้องหลัง การดำเนินงาน สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร ทำให้เกิดการบริหารที่มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และบริหารโดยอยู่บนฐานของการปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงการดำเนินงานด้วยความคุ้มค่ามีประสิทธิภาพในการบริหารและเกิดประสิทธิผลที่ดีต่อองค์การ เป็นต้น

บทสรุป

การนำเอาหลักหลักธรรมาภิบาลมาเป็นกรอบในการบริหารประเทศ จัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองประเทศ หลักธรรมาภิบาล จึงนับเป็นกระแสที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ให้ความสนใจและนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กร หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักสำคัญ ประกอบด้วย 1. หลักประสิทธิภาพ 2. หลักประสิทธิผล 3. หลักการตอบสนอง 4. หลักภาระรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ 5. หลักความเปิดเผยและโปร่งใส 6. หลักนิติธรรม7. หลักความเสมอภาค 8. หลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ 9. หลักการกระจายอำนาจ และ 10. หลักคุณธรรมและจริยธรรม โดยการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่และเต็มใจ ซึ่งจะทำให้ผู้บริหาร บริหารงานได้บรรลุเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเอง สังคม องค์กรและประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมชลประทาน. (2556). *ธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการน้ำชลประทานในมุมมองของผู้รับบริการ ประจำปี งบประมาณ พ.ศ.2556*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิเคราะห์นโยบายกองแผนงานกรมชลประทาน.

ธวัชชัย โพธิ์ศรี. (2563). *การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29.* วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต. 20(4), 67.

ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ. (2560). *การรัฐประหารกับ “องค์อธิปัตย์” ในสังคมการเมืองไทย.* วารสารศิลปศาสตร์, 13(2), 308.

นพวรรณ นารีรักษ์. (2565). *การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากร สถาบันการสอนวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน, 3(1), 16-17.

พธูวิไล เจษฎาดิลก และคณะ. (2566). *การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลเพื่อประสิทธิภาพการบริหารการเงินของบริษัทเอกชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครในยุคชีวิตวิถีใหม่*. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 196.

พระครูพิฑูรนคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินฺโท) และพระมหาสุเมฆ สมาหิโต. (2564). *ทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์*. วารสารวิจยวิชาการ, 4(2), 237.

พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปฺญโญ). (2561). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์). (2565). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา*. วารสารพุทธอาเซียนศึกษา, 7(1), 37.

พระมหาประกอบ โชติปุญฺโญ (จุ้ยเย็น). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), สุทัศน์ ประทุมแก้ว และณัฏฐนาถ ศรีเลิศ. (2566). *พุทธธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการทางการเมืองในสังคมไทย*. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(3), 1236-1237.

พหล สง่าเนตร. (2563). *การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติสู่ยุค "ฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)" ด้วย STAR STEMS*. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 11(2), 3.

วรรณลดา กันต์โฉม และชัชพันธุ์ ยิ้มอ่อน. (2565). *การเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของประเทศไทยหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557*.วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(4), 406.

ศิริกัลยา มานาดี. (2564). *วิถีชีวิตใหม่ : การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้นำการเปลี่ยนแปลง*. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 4(2), 14.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สุทัศน์ ประทุมแก้ว, ธนู ศรีทอง และภัฏชวัชร์ สุขเสน. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมและแนวทางพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, 6(1), 1545.